

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŚWIĘTOKRZYSKIEGO

Kielce, dnia 13 grudnia 2021 r.

Poz. 4350

UCHWAŁA NR XXXVI/365/2021 RADY GMINY GÓRNO

z dnia 30 listopada 2021 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Górno na lata 2021 -2024”

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz.1372) w związku z art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz.710 z późn. zm.), Rada Gminy Górno uchwała co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Górno na lata 2021-2024, zaopiniowany pozytywnie przez Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Górno.

§ 3. Traci moc uchwała Nr XXIX/287/2021 Rady Gminy Górno z dnia 9 marca 2021 roku w sprawie przyjęcia Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Górno na lata 2021-2044.

§ 4. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Świętokrzyskiego.

Przewodniczący Rady Gminy
Górno

Tomasz Tofil

Załącznik do uchwały Nr XXXVI/365/2021
Rady Gminy Górno
z dnia 30 listopada 2021 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI GMINY GÓRNO NA LATA 2021-2024

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami.....	3
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.....	4
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	7
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.....	7
4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.....	9
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.....	12
5.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.....	12
5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy.....	15
5.2.1. Zarys historii obszaru gminy.....	16
5.2.2. Krajobraz kulturowy.....	18
5.2.3. Zabytki nieruchome.....	19
5.2.4. Zabytki archeologiczne.....	26
5.2.5. Zabytki ruchome.....	27
5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych.....	29
5.2.7. Dziedzictwo nie materialne.....	29
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.....	32
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.....	33
5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla Gminy.....	34
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego. Analiza szans i zagrożeń.....	35
7. Założenia „Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Górno na lata 2021-2024.....	37
8. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	38
9. Zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	39
10. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.....	39
Aneks.....	41

1. Wstęp.

Dziedzictwo kulturowe to istotny element życia i działalności człowieka. Zabytki nie stanowią wyłącznie materialnych śladów przeszłości, ale stanowią cenny element kultury, który w istotny sposób wpływa na kształtowanie przyjaznego otoczenia człowieka. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na jednostki samorządu terytorialnego obowiązek sporządzania programu opieki nad zabytkami, którego głównym odbiorcą jest społeczność lokalna.

Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Górnio ma na celu wyznaczenie głównych kierunków działań zmierzających do utrzymania lub poprawy stanu zachowania obiektów stanowiących dziedzictwo kulturowe gminy Górnio, wskazywać konieczne do wykonania zadania i sugerować sposoby ich realizacji poprzez określenie podstawowych założeń organizacyjnych, finansowych, promocyjnych i ochronnych. Skoordynowane i zaplanowane działania pozwolą wspierać prace w dziedzinie ochrony zabytków, a także eksponować i promować gminne dziedzictwo kulturowe. Dobrze zachowane oraz widoczne zabytki świadczą o atrakcyjności danej jednostki terytorialnej, a więc roztoczenie odpowiedniej opieki powinno być niewątpliwie działaniem priorytetowym. Ważne jest, aby poprawa ta dokonywała się przy zrozumieniu istoty tego typu działań przez mieszkańców Gminy. Obowiązkiem władz publicznych w tym obszarze jest inicjowanie i usprawnianie mechanizmów regulujących kwestie opieki nad zabytkami oraz tworzenie i wspieranie inicjatyw mających taką opiekę na celu.

2. Podstawa prawna opracowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Podstawę prawną do opracowania gminnego programu opieki nad zabytkami stanowi *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (t. j. Dz. U. z 2020 poz. 282), która w art. 87 ust. 1 zobowiązuje Wójta do sporządzenia na okres 3 lat gminnego programu opieki nad zabytkami. Program ten ma na celu, w szczególności:

- włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. nr 78, poz. 483 z późn. zm.) w przepisach art.5, art. 6 ust. 1 i art. 86 objęła zabytki ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela

Głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce jest *ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* (t. j. Dz. U. z 2020 poz. 282), która stanowi podstawę prawną ochrony dziedzictwa kulturowego w Polsce. Określa przedmiot, zakres i formy ochrony zabytków oraz opieki nad nimi, zasady tworzenia krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami oraz finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach, a także organizację organów ochrony zabytków.

Zabytek- jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich część lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki lub zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

■ **Zabytki nieruchome** są to: krajobrazy kulturowe; obiekty techniki a zwłaszcza huty, kopalnie, elektrownie i inne zakłady przemysłowe; dzieła architektury i budownictwa; dzieła budownictwa obronnego; układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane; parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni; cmentarze; miejsca upamiętniające wydarzenia historyczne lub działalność wybitnych osobistości bądź instytucji.

■ **Zabytki ruchome** są to: kolekcje, które stanowią zbiory przedmiotów zgromadzonych oraz uporządkowanych według koncepcji osób, które je tworzyły; numizmaty oraz pamiątki historyczne

(pieczęcie, militaria, sztandary, odznaki, ordery i medale); dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej; wytwory techniki (m. in. urządzenia, środki transportu oraz maszyny i narzędzia świadczące o kulturze materialnej, charakterystyczne dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentujące poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego); materiały biblioteczne; przedmioty upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji; instrumenty muzyczne; wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne.

■ **Zabytki archeologiczne** są to: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa; cmentarzyska; kurhany; relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej. Stanowiska archeologiczne to materialne ślady działalności ludzi. W obrębie stanowiska archeologicznego grupują się zazwyczaj pozostałości licznych powstających i zamierających kolejno osad czy cmentarzysk. Stanowią one podstawowe, a często wręcz jedyne źródło wiedzy o najdawniejszej przeszłości naszych ziem. Nawet dla późniejszych czasów, poczynając od średniowiecza, wyniki badań archeologicznych stanowią cenne uzupełnienie przekazów pisanych.

Krajobraz kulturowy- jest to przestrzeń historycznie ukształtowana w wyniku działania czynników naturalnych oraz działalności człowieka, zawierająca wytwory cywilizacji oraz elementy przyrodnicze

Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrole stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Opieka nad zabytkiem sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega w szczególności, na zapewnieniu warunków: naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury.

Ustawowej ochronie podlegają również nazwy historyczne, geograficzne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, ulicy, placu czy jednostki osadniczej.

Art.7 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w zamkniętym katalogu definiuje następujące formy ochrony zabytków:

1. **Wpis do rejestru zabytków**, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki konserwator zabytków. Zgodnie z art. 9. ust.1 i 2 do rejestru zabytków (...) *wpisuje się zabytek nieruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku nieruchomego lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku.*

Zgodnie z art. 10 ust. 1 i 2 do rejestru wpisuje się zabytek ruchomy na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku. Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę.

Sposób prowadzenia rejestru oraz ewidencji zabytków określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 26 maja 2011 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem. (Dz. U. z 2011 r. nr 113, poz. 661)

2. **Uznanie za pomnik historii** zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego;

3. Utworzenie parku kulturowego w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się pod względem krajobrazowym terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej; park kulturowy może utworzyć na podstawie uchwały rada gminy po zasięgnięciu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków;

4. Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego, dotyczące w szczególności zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia; innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych; w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone

ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Wykonywanie zadań w zakresie kultury i ochrony zabytków jest ustawowym zadaniem samorządów. W art. 7 ust. 1, pkt. 9 **ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (t.j. Dz. U. z 2019 r., poz. 506 z późn. zm.) zostały określone zadania własne gminy: „*zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami*”.

Oprócz pkt. 9, odnoszącego się bezpośrednio do ochrony i opieki nad zabytkami, wymienione powyżej sprawy, niosą ze sobą ogromne możliwości związane z szeroko pojętą ochroną zabytków, a także umożliwiają nawiązanie formalnej współpracy z organizacjami, mającymi zapisaną w swym statucie opiekę nad zabytkiem.

Ponadto uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami znajdują się w wielu innych obowiązujących ustawach m. in. w :

- ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 917, 1726.),
- ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (Dz. U. z 2019 r. poz. 1479.),
- ustawie z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 293.),
- ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2018 r., poz. 1202 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2019 r. poz. 1186 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 55.),
- ustawie z dnia 28 marca 1933 r. o grobach i cmentarzach wojennych (Dz. U. z 2018 r., poz. 2337 z późn. zm.),
- ustawie z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. z 2020 r. poz. 164.),
- ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (Dz. U. z 2019 r., poz. 688 z późn. zm.).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Górnio na lata 2021-2024 koresponduje z założeniami dokumentów programowych województwa świętokrzyskiego jak również dokumentami krajowymi.

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami sporządzanymi na poziomie krajowym, ze szczególnym uwzględnieniem:

- Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 wraz z uzupełnieniem na lata 2004-2020,
- Narodowego Programu Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego na lata 2004-2020”.

Narodowa Strategia Rozwoju Kultury na lata 2004-2013 przyjęta przez Radę Ministrów 21 września 2004 r., rozwinięta w 2005 roku poprzez przygotowane przez Ministerstwo Kultury uzupełnienie Narodowej

Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020 jest podstawowym rządowym dokumentem, w którym w oparciu o rzetelną analizę podjęto próbę określenia zasad polityki kulturalnej państwa w warunkach rynkowych. Stanowi ona podstawę do dalszych systemowych rozwiązań w dziedzinie kultury.

Misją strategii jest *zrównoważony rozwój kultury jako, najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów.*

Przyjmując kulturę za jeden z elementarnych czynników rozwoju regionów wyszczególniono w strategii następujące priorytety:

- wzrost efektywności zarządzania kulturą,
- wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury,
- wzrost uczestnictwa i wyrównanie szans w dostępie do szkolnictwa artystycznego, dóbr i usług kultury,
- poprawa warunków działalności artystycznej,
- efektywna promocja twórczości,
- zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków,
- zmniejszenie luki cywilizacyjnej przez modernizację i rozbudowę infrastruktury kultury.

Instrumentami wdrażania *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury* są narodowe programy kultury. Jednym z kilku programów poświęconym działaniom podejmowanym w sferze materialnej spuścizny kulturowej Polski jest *Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”*. Główną przesłanką do jego sformułowania jest uznanie zasobów dziedzictwa za podstawę rozwoju kultury i upowszechniania kultury, a także za potencjał regionów, służący wzrostowi konkurencyjności regionów dla turystów, inwestorów i mieszkańców.

Celem strategicznym programu jest poprawa stanu i dostępności zabytków poprzez:

- tworzenie warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w sferze dokumentacji i ochrony zabytków,
- kompleksową rewaloryzację zabytków i ich adaptację na cele społeczne,
- zwiększenie roli zabytków w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych,
- promocję polskiego dziedzictwa kulturowego w Polsce i za granicą,
- wzmocnienie zasobów ludzkich w sferze ochrony zabytków,
- podnoszenie świadomości społecznej dotyczącej dziedzictwa kulturowego,
- tworzenie warunków rozwoju i ochrony dziedzictwa kulturowego,
- zabezpieczenie zabytków i archiwaliów przed nielegalnym wywozem za granicę.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu.

Analiza opracowań strategicznych i planistycznych sporządzonych dla obszaru województwa świętokrzyskiego i powiatu kieleckiego pod kątem znaczenia zapisów dotyczących dziedzictwa kulturowego gminy, ze szczególnym uwzględnieniem:

- Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego,
- Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego,
- Strategii Rozwoju Turystyki w Województwie Świętokrzyskim ,
- Programu Opieki nad Zabytkami w Województwie Świętokrzyskim .

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego.

W *Strategii Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 r.* przyjętej Uchwałą Nr XXXIII/589/13 z dnia 16 lipca 2013 r. jako nadrzędną funkcję rozwoju regionu przyjęto misję: *Pragmatyczne dążenie do najpełniejszego i innowacyjnego wykorzystania przewag i szans, odwrócenia niekorzystnych tendencji demograficznych oraz podniesienie jakości życia mieszkańców przy jednoczesnej dbałości o stan środowiska.* Jednym z celów warunkowych tych działań jest zawarta w strategii ochrona i racjonalne wykorzystanie zasobów przyrody i dóbr kultury. Wśród priorytetów tych działań wyróżniono ochronę i udostępnienie dziedzictwa kulturowego jako, istotny element wpływający na pozytywny wizerunek regionu oraz podstawę jego oferty turystycznej. Wskazuje jednocześnie, że udostępnienie obiektów zabytkowych oraz ich promocja przyczyni się zarówno do stworzenia nowych miejsc pracy jak również pozwoli na pozyskanie dodatkowych środków na ich renowację. Podkreślono również konieczność kultywowania tradycji i zasobów kultury niematerialnej połączonej z tworzeniem regionalnych i lokalnych produktów turystycznych.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego.

Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Świętokrzyskiego przyjęty Uchwałą Nr XLVII/833/14 z dnia 22 września 2014 r. wskazuje na własną, ukształtowaną na przestrzeni dziejów specyfikę kulturową regionu świętokrzyskiego o istotnym potencjale turystycznym, który dotychczas nie jest jeszcze w pełni wykreowany i wykorzystywany.

Jednym z priorytetów polityki przestrzennej jest ochrona zasobów dziedzictwa kulturowego oraz racjonalne wkomponowanie zabytków w przestrzeń turystyczną. Głównym celem polityki przestrzennej w zakresie zagospodarowania zasobów dziedzictwa kulturowego powinna być ***bardziej skuteczna ochrona i rewaloryzacja tych zasobów oraz racjonalne ich udostępnienie z myślą o poszerzaniu wiedzy, zwłaszcza młodego pokolenia, świadomości historycznej obywateli, a także wykorzystaniu, jako czynnika rozwoju gospodarczego i promocji.*** Istotnym zadaniem będzie także wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w procesie pobudzania i utrwalania tożsamości regionalnej ogółu mieszkańców przy jednoczesnym zachowaniu i kultywowaniu specyfiki lokalnej i subregionalnej.

Biorąc pod uwagę powyższe cele i uwarunkowania samorząd województwa ustalił listę zadań priorytetowych:

- tworzenie warunków do ochrony krajobrazu kulturowego i pojedynczych zabytków przed zniszczeniem i dewaloryzacją - przestrzenne oddalanie lub likwidacja źródeł dewaloryzacji,
- objęcie ochroną prawną obszarów o najcenniejszych walorach dziedzictwa Kulturowego,
- tworzenie warunków do udostępnienia dziedzictwa kulturowego na cele turystyczne i promocyjno-kulturotwórcze,
- wkomponowanie walorów dziedzictwa kulturowego we współczesne struktury funkcjonalno-przestrzenne i środowiskowe,
- utrzymanie i restytucja specyfiki kulturowej województwa, głównego elementu tożsamości regionalnej i wyróżnika regionu w procesie integracji z UE.

Gmina Górno zgodnie z określoną w „Planie zagospodarowania przestrzennego województwa świętokrzyskiego” strukturą funkcjonalno-przestrzenną została zakwalifikowana do potencjalnego obszaru metropolitalnego ośrodka wojewódzkiego - Kielce.

Wiodącymi obecnie kierunkami zagospodarowania obszaru Gminy Górno są w części południowo-zachodniej – dynamicznie rozwijające się mieszkalnictwo, usługi i drobna przedsiębiorczość, na północy – rozdrobnione rolnictwo.

Obszar gminy oprócz dużych walorów krajobrazowo-przestrzennych charakteryzuje się podwyższoną dynamiką procesów ekonomicznych i przestrzennych.

Powstają zaczątki pasm aktywności gospodarczej usytuowane przede wszystkim przy drodze nr 74 wylotowej z Kielc i na obszarach korzystnie skomunikowanych.

Wysokie walory przyrodniczo-krajobrazowe stwarzają podstawę rozwoju i aktywizacji funkcji turystycznej. Jednocześnie na terenie gminy ma miejsce tendencja do dysharmonii i wysoka koncentracja zagrożeń rozwoju związanych głównie z żywiołowo zachodzącymi procesami urbanizacyjnymi. Konieczne jest ograniczenie niekorzystnych trendów prowadzących do zagrożeń ładu przestrzennego i degradacji

środowiska przyrodniczego, które powinno być realizowane drogą rozwoju zrównoważonego, prowadzącą do osiągnięcia symbiozy środowiska zurbanizowanego z przyrodą. Winny być jednocześnie respektowane ograniczenia związane z położeniem całości gminy w parku narodowym i jego otulinie oraz w obszarze chronionego krajobrazu.

Sprecyzowanymi w „Planie...” uwarunkowaniami, które wpływają na zagospodarowanie Gminy Górno w zakresie dziedzictwa kulturowego i ładu przestrzennego są:

- małe nasycenie gminy zabytkami nieruchomymi oraz brak ruchomych dóbr kultury,
- słabe oznakowanie zabytków,
- niska estetyka zabudowy,
- lokalnie chaotyczna urbanizacja.

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 r.

Strategia Rozwoju Województwa Świętokrzyskiego do 2020 r. przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego Nr XXXIII/589/13 z dnia 16 lipca 2013 r. jako nadrzędną funkcję rozwoju regionu przyjęła misję: „Pragmatyczne dążenie do najpełniejszego i innowacyjnego wykorzystania przewag i szans, odwrócenia niekorzystnych tendencji demograficznych oraz podniesienia jakości życia mieszkańców przy jednoczesnej dbałości o stan środowiska”. W Strategii wyznaczono wizję: „Świętokrzyskie - region zasobny w kapitał i gotowy do wyzwania”. Przyjęta uchwałą Sejmiku Województwa Świętokrzyskiego nr XXV/404/06 z dnia 6 lutego 2006 r. w analizie walorów turystycznych regionu zwraca szczególną uwagę na walory antropogeniczne, będące efektem działalności człowieka. Zabytkowym obiektem istniejącym na terenie województwa świętokrzyskiego, również tym zgromadzonym w muzeach, przypisuje rolę wspomagającą walory naturalne dla wzrostu atrakcyjności turystycznej. Turystyka jest ważnym instrumentem polityki regionalnej, pozwalającym na wyrównywanie różnic społeczno-ekonomicznych. Wykorzystanie walorów historycznych do rozwoju turystyki poprzez turystyczne udostępnienie zabytków i ich promocję, pozwoli na pozyskanie dodatkowych środków na ich renowację i pozytywnie wpłynie na kształtowanie poczucia tożsamości narodowej.

Województwo świętokrzyskie jest regionem o wielowiekowej historii, bogatym w świadectwa działalności człowieka sprzed tysięcy lat. Wielość i różnorodność obiektów zabytkowych powodują, iż każdy odwiedzający znajdzie coś dla siebie. Wiele obiektów to zabytki unikalne na skalę Polski i/lub/ Europy. Istotne dla rozwoju turystyki są nie tylko obszary charakteryzujące się dużym nasyceniem zabytkami, ale również miejscowości, w których istnieją wybitne pojedyncze obiekty, założenia zabytkowe lub zachowane układy urbanistyczne.

Zgodnie z koncepcją rozwoju turystyki w regionie - *Misją województwa świętokrzyskiego jest tworzenie i wdrażanie wysokiej jakości, unikalnych produktów turystycznych, odpowiadających na wiążące potrzeby turystów, tworzenie atmosfery przyjaznej turystom i warunków przyjaznych inwestorom, przy zachowaniu zasad zrównoważonego rozwoju.*

Ideę stworzenia zintegrowanej oferty turystycznej regionu przy wykorzystaniu jego potencjału służyć mają cele operacyjne, wśród których wymienia się – kreację i rozwój konkurencyjnych produktów turystycznych.

Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Świętokrzyskim na lata 2013-2016.

Program opieki nad zabytkami w województwie świętokrzyskim na lata 2013-2016 przyjęty został przez Sejmik Województwa Świętokrzyskiego Uchwałą Nr XXIX/524/13 z dnia 25 marca 2013 r. Program określa następujące cele strategiczne:

I Wieś i miasteczko – właściwe ukierunkowanie prac planistycznych i ich realizacji dążących do zachowania starych układów ruralistycznych oraz walorów tradycyjnych wsi, jako wyróżniki tożsamości regionu.

II Krajobraz kulturowy w powiązaniu z układami urbanistycznymi – na terenach posiadających szczególnie wartości przyrodniczo-kulturowe (np. Chęciny, Wiślica) jednostki osiedleńcze powinny otrzymać atrakcyjną szatę architektoniczną, a jej inspiracją powinny być wartości kulturowe.

III Dziedzictwo żywe – dokumentowanie, popularyzacja, promocja i edukacja związana z dziedzictwem kulturowym. Utrzymanie walorów krajobrazu kulturowego będące podstawą lokalnej tożsamości opierać się musi na wzroście świadomości, co do jej charakteru i wartości aby proces ochrony nie był wymuszony nakazami administracyjnymi, a stało się procesem naturalnym i przez to było wielokrotnie bardziej skuteczne.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego.

5.1. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy.

Strategia Rozwoju Gminy Górno.

Przy kształtowaniu polityki przestrzennej gminy, za główny cel przyjęć należy zachowanie walorów krajobrazowych gminy, rozumianych, jako walory przyrodnicze, kulturowe i fizjonomiczne. W związku z tym, zasadniczym celem zagospodarowania przestrzennego Gminy Górno jest osiągnięcie trwale zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego dążącego do utrzymania równowagi pomiędzy koniecznością zachowania cennych walorów przyrodniczych, kulturowych oraz krajobrazowych, a równoczesną potrzebą wskazania atrakcyjnej oferty terenów pod różne formy zabudowy. A ponadto w ramach celów bardziej szczegółowych: ochrona istniejących obiektów i zasobów przyrodniczych i kulturowych, wyeksponowanie struktur zabytkowych oraz kształtowanie współczesnej zabudowy w nawiązaniu do tradycji, oraz ochrona wartości kulturowych i pielęgnowanie tradycji kulturowej Gminy Górno.

Na zasoby dziedzictwa kulturowego gminy Górno składają się obiekty stanowiące świadectwo minionej epoki oraz posiadające wartość historyczną, artystyczną lub naukową: zabytki ruchome, stanowiska archeologiczne na terenie gminy, strefy ochrony konserwatorskiej, a także: przydrożne krzyże i figurki, pomniki, mogiły.

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Górno.

Ze względu na dezaktualizację przepisów prawnych określających zawartość Studium oraz konieczność uzupełnienia, poszerzenia oraz ustalenia nowych programów gminnych i wojewódzkich, które posiadających w odniesieniu do studium charakter nadrzędny zaszła potrzeba zmiany, uaktualnienia treści „*Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Górno*”. Zmiana studium została przyjęta Przez Radę Gminy uchwałą Nr XV/77/2007 w dniu 15.11.2007 r. ze zmianami:

Uchwałą Nr XLII/377/2014 Rady Gminy Górno z dnia 24.04.2014 r. w sprawie uchwalenia zmiany Nr 2 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Górno.

Uchwałą Nr III/18/2014 Rady Gminy Górno z dnia 30.12.2014 r. w sprawie uchwalenia zmiany Nr 1 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Górno.

Uchwałą Nr VIII/101/2015 Rady Gminy Górno z dnia 30.06.2015 r. w sprawie uchwalenia zmiany Nr 5 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Górno.

Uchwałą Nr XXV/231/2016 Rady Gminy Górno z dnia 28.11.2016 r. w sprawie uchwalenia zmiany Nr 9 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Górno.

Uchwałą Nr XXIX/260/2017 z dnia 17.02.2017 r. w sprawie uchwalenia zmiany nr 8 Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gminy Górno.

Zmiana studium uwzględniła problematykę środowiska kulturowego, w tym:

- stref ochrony konserwatorskiej,
- obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków,
- stanowisk archeologicznych w gminie,
- pomników przyrody i obszaru chronionego krajobrazu.

W wymienionych obszarach zawarte zostały elementy stanu zachowania poszczególnych obiektów wraz z wykazem działań, które są postulowane dla zachowania walorów kulturowych gminy. Wymieniono obiekty, które kwalifikują się do wpisu w rejestrze zabytków oraz obszary, którym gmina może nadać status prawem chronionego krajobrazu, użytku ekologicznego lub też stanowiska

dokumentacyjnego. Przede wszystkim wyznaczono miejsca i zakres współdziałania w zakresie ochrony środowiska kulturowego z wojewódzkim konserwatorem zabytków, nadzoru archeologicznego z wojewodą.

Miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego Gminy.

Gmina Górnó posiada miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego dla następujących sołectw:

1. Bęczków – zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Górnó Nr XI/90/2019 z dnia 6 sierpnia 2019 r.
2. Górnó Parcele – zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Górnó Nr V/28/2019 z dnia 25 stycznia 2019 r.,
3. Górnó - zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Górnó Nr IX/63/2011 z dnia 11 sierpnia 2011 r.,
4. Krajno Drugie – zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Górnó Nr XII/88/2011r. z dnia 28 listopada 2011 r.,
5. Leszczyny - zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Górnó Nr XXXI/238/2013 z dnia 21 lutego 2013 r.,
6. Podmachocice - zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Górnó Nr XLIX/391/2014 z dnia 25 czerwca 2014 r.,
7. Radlin - zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Górnó Nr LIII/419/2014 z dnia 29 września 2014 r.,
8. Skorzeszyce – zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Górnó Nr II/15/2014 z dnia 9 grudnia 2014 r.,
9. Krajno – Zagórze – zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Górnó Nr IV/51/2015 z dnia 18 lutego 2015 r.,
10. Krajno Pierwsze - zatwierdzonego uchwałą Rady Gminy Górnó Nr IV/52/2015 z dnia 18 lutego 2015 r.

Stosowne miejsce w uchwalanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego znajdują zasady ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków.

Analiza treści zapisów i rysunku poszczególnych planów zagospodarowania przestrzennego wykazuje zgodność z kierunkami zapisanymi w dokumentach wymienionych wcześniej. Ponadto w procesie planistycznym uzyskano uzgodnienie projektów od wojewódzkiego konserwatora zabytków, co świadczy o tym, że gmina zamierza kontynuować swoje działania w płaszczyźnie ochrony środowiska kulturowego, w tym ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

Obiekty wpisane do ewidencji zabytków, objęte prawną ochroną dóbr kultury na podstawie przepisów szczególnych, podlegają następującym warunkom zagospodarowania:

- zachowanie i rewaloryzacja zabytkowych obiektów dziedzictwa kulturowego,
- ochrona i utrzymanie w dotychczasowej formie i gabarytach figurek, kapliczek, krzyży przydrożnych i innych obiektów małej architektury sakralnej
- objęcie ochroną konserwatorską obiektów ujętych w ewidencji zabytków
- zachowanie istniejącej tradycyjnej zabudowy mieszkaniowej,
- wszelkie prace remontowe przy obiektach należy prowadzić z:
  - zachowaniem tradycyjnej formy i detali architektonicznych,
  - poszanowaniem dla substancji zabytkowej poprzez stosowanie materiałów naturalnych lub identycznych z zastosowanymi pierwotnie,
    - dopuszcza się rozbiórkę obiektów w sytuacjach uzasadnionych szczególnie ich stanem technicznym, stwarzającym zagrożenie dla zdrowia, życia i mienia ludzkiego, zgodnie z przepisami szczególnymi w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,
    - w przypadku rozbiórki obiektu, należy dostosować nową zabudowę do zabudowy tradycyjnej - gabarytem, bryłą i detalem,

- wszelkie działania dotyczące przekształceń zabytków i zmiany zagospodarowaniu terenu, prowadzone zgodnie z ustaleniami zawartymi obowiązującymi przepisami szczególnymi w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

Na wyznaczonych terenach stanowisk archeologicznych (strefa archeologicznej ochrony biernej) obowiązują następujące zasady i wymagania ochrony:

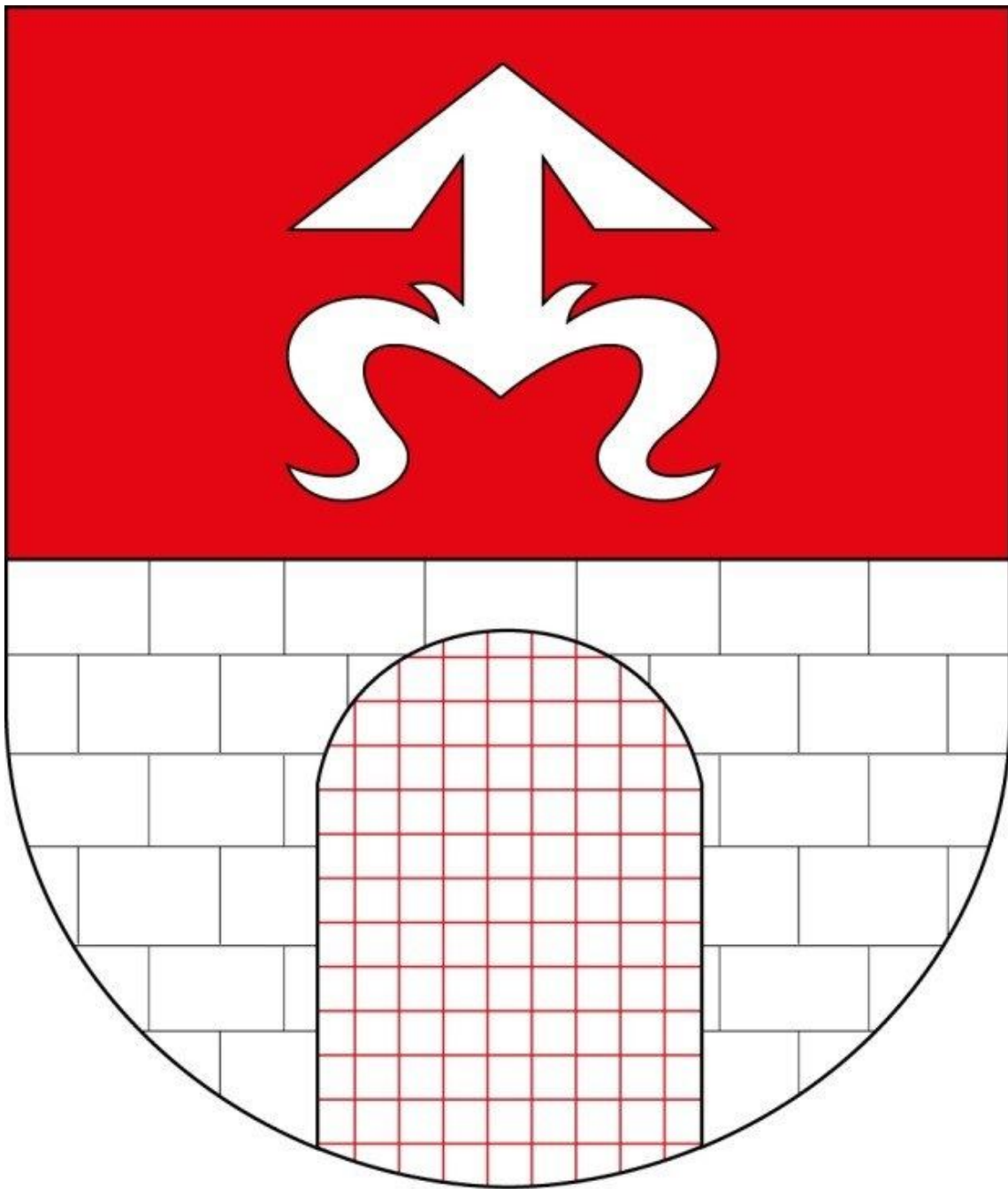
- działania inwestycyjne, w tym prace ziemne wymagają zgodności obowiązującymi przepisami szczególnymi w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami.

- strefa wprowadza zakaz dewastacji terenu poprzez wybiórkę piasku i analogiczne formy zmiany ukształtowania terenu.

- wszelka działalność inwestycyjna w obrębie strefy podlega uzgodnieniu ze z właściwym organem ds. ochrony zabytków na etapie planowania, projektowania oraz wykonawstwa i jest podporządkowana jego wytycznym

- istnieje konieczność objęcia ewentualnych prac ziemnych niezbędnych do przeprowadzenia na obszarze archeologicznej strefy ochrony biernej nadzorem lub wyprzedzającymi inwestycję badaniami ratowniczymi prowadzonymi na koszt inwestora.

5.2. Charakterystyka zasobów oraz analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego gminy Górnó.

5.2.1 Zarys historii obszaru gminy.

Górnio to duża wieś wzmiankowana już w 1400 roku, jako własność biskupów krakowskich *Inter Gorne* – 1400, *Gorne* – 1470 – 1480, *Górno* od 1900 roku.

Dni pełne chwały obszar ten przeżywał w 1844 roku, gdzie na polach Krajna organizował swe powstanie ks. Piotr Ściegienny, a tutejsi chłopci brali udział w powstaniu styczniowym.

Na Kraińskim Grzbiecie bronili się żołnierze września 1939 roku. W latach 1939-1945 za pomoc udzielona partyzantom ginęli mieszkańcy wiosek - o czym świadczą pomniki w Krajnie i Górnio.

W pobliskiej miejscowości Leszczyzny należących w przeszłości do biskupów krakowskich znajduje się kościół pod wezwaniem św. Jacka Odrowąża sięgający początkami 1600 roku – gruntownie przebudowany w XIX wieku. Był to kościół parafialny rodziny Stefana Żeromskiego. W księgach parafialnych znajdują się zapisy losów rodziny Żeromskich. Na miejscowym cmentarzu są pochowani rodzice Stefana Żeromskiego.

Malowniczość regionu opisują także współcześni poeci ludowi. Przykład stanowią tu zmarli już Rozalia i Wojciech Grzegorzycy z Krajna Zagórze. Ich pomnik powstał na kieleckiej Wietrzni - przeniesiony później do rodzinnej miejscowości dla upamiętnienia talentów zrodzonych na tej ziemi.

Gmina Górno położona jest w centralnej części Województwa Świętokrzyskiego i na niewielkim odcinku graniczy ze wschodnią granicą administracyjną miasta Kielce, stolicy województwa i powiatu. Ponadto, gmina Górno graniczy z gminami: Bieliny od wschodu, Bodzentyn i Masłów od północy oraz Daleszyce od zachodu. Centrum administracyjne gminy oddalone jest od Kielc o 14 km, z którym posiada dogodnie połączenie komunikacyjne. Składa się z trzynastu sołectw: Bęczków, Cedzyna, Górno, Górno Parcele, Krajno Pierwsze, Krajno Drugie, Krajno Parcele, Krajno Zagórze, Leszczyny, Podmachocice, Radlin, Wola Jachowa, Skorzeszyce.

Gmina odznacza się dużymi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi i dlatego obszar jej w całości objęto prawną ochroną przyrody poprzez utworzenie:

- otuliny Świętokrzyskiego Parku Narodowego (północno-wschodnia część gminy),
- Świętokrzyskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (położony na otulinie Świętokrzyskiego Parku Narodowego),
- Cisowsko - Orłowińskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (południowo-wschodnia część gminy)
- Podkieleckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (pozostała część gminy).
- Specjalny Obszar Ochrony Siedlisk PLH260040 „Lasy Cisowsko-Orłowińskie” w ramach systemu Natura 2000).

Pomniki przyrody nieożywionej i żywej.

Na terenie gminy Górno znajdują się:

·Pomniki przyrody nieożywionej.

Miejscowość Bęczków:

- Grzęda skalna, odsłonięcie piaskowców kwarcytowych skałek dewońskich o długości 100 m, wysokość do 15 m. , nr rejestru 155;
- Skałki „Kamieniec”, długość 60 m, na szczycie Góry wymyślona (414,6 m npm), druga nazwa Góra Kamieniec. Odsłonięcie piaskowców kwarcytowych, nr rejestru 156.

Miejscowość Krajno-Wymyślona:

- Skała piaskowca kambryjskiego, w formie grzyba bardziej zbliżona do bloku skalnego o wysokości 2,5 m, długości 4 m i szerokości 2,5 m, nr rej. 157.

·Pomniki przyrody żywej.

W rejestrze znajdują się jedynie trzy drzewa w miejscowości Krajno I – przy drodze Górno-Bodzentyn:

- Lipa drobnolistna, obwód 770 cm, wysokość 25 m, w wieku ok. 300 lat, nr rejestru 004. Usytuowana po wschodniej stronie drogi, na wzgórzu – w obrębie pasieki;
- lipa szerokolistna, obwód 640 cm, wysokość 22m, wiek podan 300 lat, nr rejestru 005, rośnie na skarpie drogi;
- lipa drobnolistna, obwód 400 cm, wysokość 25 m, wiek ok. 200 lat, nr rejestru 006, rośnie na skarpie drogi, w przydrożnym zadrzewieniu.

Dla pomników przyrody obowiązują zakazy i inne zasady ochrony wynikające z art. 45 ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

·Lasy ochronne.

- lasy glebochronne w gm. Górno – usytuowane w 2-ch kompleksach. I kompleks lasów ciągnących się od zbiornika Cedzyńskiego w kierunku południowym do Radlin, II kompleks lasów usytuowany w południowej części Górna – Zarządzenie nr 51 Ministra Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa z dnia 18 maja 1994 r. w sprawie uznania za ochronne lasów stanowiących własność Skarbu Państwa, będących w zarządzie Lasów Państwowych Nadleśnictwa Daleszyce.

5.2.2 Krajobraz kulturowy.

Gmina Górno zaliczana jest do terenów województwa o mało zasobnych w zabytki objęte rejestrem i ewidencją konserwatorską. Najwięcej zespołów zabytkowych zachowało się na terenie sołectw Górno, mniej w Krajinie i Leszczynach oraz pojedyncze obiekty w Skorzeszycach i Woli Jachowej. Najbardziej cenne wpisano do rejestru zabytków.

W ewidencji zabytków Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków dominują obiekty sakralne to: zespoły kościelne w Krajinie, Leszczynach oraz kapliczka w Woli Jachowej.

Obiekty sakralne – najlepiej zachowane i utrzymane, stanowią samodzielny wątek o istotnym znaczeniu w krajobrazie kulturowym. Wieże, a nawet bryły kościołów stanowią dominanty krajobrazowe, wyznaczają centra osadnicze.

Cmentarze stanowią miejsca pamięci narodowej, pomniki naszej historii i kultury.

Na terenie gminy ochroną konserwatorską objęto cmentarze przykościelne i parafialne.

W obszarze gminy znajdowało się szereg obiektów o klasie zbliżonej do ujętych w ewidencji zabytków: obiekty mieszkalne i zagrody we wsi Górno, Leszczyny, Bęczków, Wola Jachowa. Charakterystyczną cechą, zachowanych fragmentów starej zabudowy wiejskiej, było sytuowanie domów mieszkalnych w nawiązaniu do kształtu działki, szczytami w kierunku wschód – zachód. Powodowało to, że w większości wsi budynki usytuowane były dłuższym bokiem, równoległe do drogi lub pod kątem ok. 30°.

We wsiach: Bęczków, Podmachocice - charakterystyczną cechą była zasada lokowania zagród po jednej stronie drogi (po stronie północnej lub po zachodniej), podczas gdy po stronie przeciwnej, budynku mieszkalnego usytuowany był sad i często ziemna lub murowana piwnica. Ekspansja nowej zabudowy, zastępująca lub uzupełniająca zabudowę tradycyjną, spowodowała, że historyczne układy wsi uległy zatarciu.

Istotny element krajobrazu gminy stanowią liczne kapliczki, krzyże przydrożne, figury – niektóre o starej metryce. Są one eksponowane w tradycyjnym krajobrazie kulturowym. Ich twórcami byli cechowi rzemieślnicy bądź miejscowi twórcy, stąd formy oscylują między stylowymi, a uproszczonymi ludowymi. Kapliczki przydrożne, krzyże usytuowane są zazwyczaj w otoczeniu zieleni – drzew. Stanowią świadectwo kultu i element decydujący o tożsamości kulturowej krajobrazu.

Miejsca pamięci narodowej: mogiły i pomniki z lat 1939 - 45, związane z wojną obronną 1939 r. (Górno, Krajno), konspiracją i walką (Leszczyny), eksterminacją ludności (Górno, Krajno, Leszczyny, Skorzeszyce) oraz wyzwoleniem (Górno, Krajno). Miejsca te świadczą o lokalnej tradycji patriotycznej, trwającej od czasów powstania styczniowego (obszar obozowisk i działań powstańczych) i I wojny światowej (szlak Legionów Piłsudskiego, 31.10.1914 r.- przemarsz przez Bodzentyn - Krajno - Górno - Brzechów).

Do walorów krajobrazu kulturowego Gminy należy zaliczyć również całe „sekwencje widokowe”, w których obiekty zabytkowe (kościół, cmentarze, układy wsi), stanowią akcenty i dominanty krajobrazowe.

5.2.3 Zabytki nieruchome.

Ustawową formą ochrony zabytków w odniesieniu do zasobów występujących na obszarze gminy Górno jest rejestr Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Kielcach. Wykaz obiektów zabytkowych, objętych ścisłą ochroną konserwatorską, przedstawia **załącznik nr 1**. Poniżej znajduje się krótka charakterystyka obiektów.

Góra Radostowa

Ze względu na walory historyczne jak i wysoką wartość estetyczną – krajobrazową Góra Radostowa, „domowa góra” Stefana Żeromskiego utrwalona w literaturze polskiej, podlega ochronie w naturalnym stanie krajobrazu nieskażonego działalnością ludzką.

W strefie ochrony konserwatorskiej „Góry Radostowej” dominują ograniczenia w użytkowaniu zagospodarowaniu terenu, a to:

- użytkowanie terenu winno ograniczyć się do upraw rolniczych i leśnych,

- nie dopuszcza się nowej zabudowy, poza inwestycją wyciągu wyznaczoną w studium,
- zabrania się wydobywania surowców mineralnych (kamienia).

Cmentarz parafialny w Leszczynach z 1846 r.

Oddalony jest ok. 500 m od kościoła .zajmował powierzchnię ok dwóch hektarów .Teren cmentarza ogrodzono w 1929 r.,a w 1930 r. Wyłożono płytami z piaskowca. W 1932 r. Cmentarz podzielono na dwie kwatery, a w 1996 r. na rzędy. W 1996 r. każdy grób otrzymał numer porządkowy .

Część cmentarza wpisana do Rejestru Zabytków Nieruchomych woj. świętokrzyskiego położona jest na działce nr.ewid. 238. Wyróżniono trzy główne aleje :Najjaśniejszej Maryi Panny , Św. Jana i Bł. Jana Pawła II .Wśród nagrobków i przy ogrodzeniu wysokie drzewa (dęby , brzozy , lipy). Brak wydzielonych stref z nagrobkami z początku funkcjonowania cmentarza i współczesnych . Do niektórych nagrobków utrudniony dostęp . W ogrodzeniu dwie bramy od strony południowej , w tym jedna stanowi połączenie ze współczesną częścią cmentarza .Po prawej stronie głównej bramy , wewnątrz ogrodzenia umieszczona jest tablica pamiątkowa ku czci rodziców Stefana Żeromskiego .

Zabytek posiada wartości historyczne i niematerialne wynikające z funkcji , wartości artystyczne mocno zubożone przez niezadowalający stan zachowania oraz stopniowe zanikania historycznych nagrobków . Jest ważny dla lokalnej społeczności .

Fot. Łukasz Wodecki

Cmentarz parafialny „stary” w Leszczynach

Cmentarz parafialny w Leszczynach wraz z ogrodzeniem w formie fosy i wału oraz wiekowym drzewostanem jest cennym dobrem kultury o wartościach estetycznych, przyrodniczych, artystycznych, ideowych i emocjonalnych.

Na cmentarzu znajduje się krzyż misyjny wykonany przez Jana Kaletę z Mąchocic w 1937 r. oddalony około 300 m. od kościoła.

Fot. Łukasz Wodecki

Zespół Kościoła Parafialnego p.w. św. Jacka w Leszczynach

Według opowieści ludzi św. Jacek w podróży do Krakowa miał nocować w miejscu, w którym obecnie wznosi się świątynia jemu poświęcona. Budowę kościoła rozpoczął w 1600 r. ks. Andrzej Zagórny – kielecki proboszcz, wykończył w 1616 biskup krakowski Marcin Szyszkowski. Konsekracji dokonał 20 października 1628 biskup laodycejski Tomasz Oborski. Leszczyński kościół spłonął w XIX wieku. Po pożarze kościół odbudowano przy okazji dość mocno przekształcając. Zatarciu uległa późnorenesansowa architektura, pojawiły się elementy neogotyckie, widoczne szczególnie na nieproporcjonalnej wieży. W kruchcie kościoła znajduje się epitafium rodziców Stefana Żeromskiego.

Ołtarze:

Ołtarz Wielki - neobarokowy z XIX w. Umieszczony jest na nim Krucyfiks późnobarokowy z drugiej połowy XVII w. (poddany konserwacji w 2006 r.)

Ołtarz w nawie północnej - pochodzi z końca XIX w. Ołtarz Matki Bożej Częstochowskiej, w absydzie Stanisława Kostki, a po bokach Św. Rodzina, odnowiony w 2007r.

Ołtarz w nawie południowej - pochodzący z XIX wieku. Ołtarz św. Jacka, na zasuwie św. Izydor Rolnik, w absydzie św. Franciszka z Asyżu.

Na sklepieniu znajduje się 6 polichromii z życia św. Jacka namalowanych w 1922r.

Gdy w czasie I wojny światowej przy kościele w Leszczynach toczyły się walki między wojskami rosyjskimi a austriackimi podobno mieszkańcy Mąchocie widzieli na lub nad dachem kościoła postać w długiej sutannie. Początkowo myślano, że to proboszcz parafii broni kościoła albo naprawia szkody spowodowane walkami. Jak się później okazało po rozmowie z proboszczem- nie wychodził on w te dni z plebanii. Wspólnie ustalono, iż to sam Jacek Odrowąż bronił kościoła (po wojnie namalowano ta scenę na sklepieniu nad chórem). Wdzięczni parafianie postanowili usypać wybawcy kopiec w pobliżu kościoła i postawić na jej wierzchołku figurę Jacka, jednak nigdzie nie można było kupić Jego figury. Tak więc

postanowiono ustawić tam figurę Matki Bożej Niepokalanie Poczętej, która stoi tutaj do dziś, pod jej stopami składana jest każda trumna oczekująca na wprowadzenie do świątyni.

Zabytek posiada duże indywidualne wartości historyczne, artystyczne i naukowe, zwłaszcza wynikające z dobrze zachowanej substancji zabytkowej i wysokiego stopnia autentyczności. Zabytek jest kompletny, dobrze zachowany wraz z uzupełniającym go wyposażeniem oraz otoczeniem, przez co posiada wysokie wartości historyczne i artystyczne jak element całego zespołu. Ze względu na rolę miejsca kultu religijnego posiada znaczne wartości niematerialne, jest istotny dla lokalnej społeczności.

Zespół Kościoła Parafialnego p.w. Chrystusa Króla w Krajnie

Parafię w Krajno-Parcelce erygował bp Augustyn Łosiński w 1920 r. z macierzystej parafii w Daleszycach. Dużo wcześniej istniała tutaj drewniana kaplica i zabudowania dworskie. Dzisiejszy kościół p.w. Chrystusa Króla budowano w latach 1926-1934. Kościół poświęcono w 1934 roku. Wojna spowodowała przerwanie prac. Mimo ciężkich i ubogich lat powojennych, ukończono mury i przykryto dach, wybudowano ogrodzenie i cmentarz. Wnętrze świątyni w Krajnie zawiera zabytkowe jak i współczesne elementy wystroju. W centrum prezbiterium w ołtarzu głównym znajduje się dębowa figura Chrystusa Króla – patrona parafii. Dawniej zamiast figury prezbiterium zdobił zabytkowy ołtarz Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej, pochodzący ze starej kaplicy. Na ścianach możemy podziwiać dwa odrestaurowane zabytkowe obrazy. Jeden z nich przedstawia św. Andrzeja Apostoła – dawniej stanowił zasuwę ołtarza Najświętszej Maryi Panny Częstochowskiej; drugi – to Chrzczenie Jezusa w Jordanii. Z miejscowego drewna lipowego powstała Droga Krzyżowa, składająca się nie z czternastu, a z piętnastu stacji. Ostatnią stacją - Zmartwychwstanie Pana Jezusa – ufundował bp Mieczysław Jaworski. Zwieńczeniem prac było poświęcenie kościoła przez bpa Kazimierza Ryczana, przy udziale bpa Mieczysława Jaworskiego 23 września 2000 r.

Zabytek posiada duże indywidualne wartości historyczne, artystyczne i naukowe, zwłaszcza wynikające z dobrze zachowanej substancji zabytkowej i wysokiego stopnia autentyczności. Zabytek jest kompletny, dobrze zachowany wraz z uzupełniającym go wyposażeniem oraz otoczeniem, przez co posiada wysokie wartości historyczne i artystyczne jak element całego zespołu. Ze względu na rolę miejsca kultu religijnego posiada znaczne wartości niematerialne, jest istotny dla lokalnej społeczności.

Dużą wartość mają XVIII-wieczne organy późnobarokowej szafie, znajdujące się na emporze (nieczynne, częściowo zniszczone).

Fot. Fot.Łukasz Wodecki

Kaplica p.w. Św. Joachima w Woli Jachowej

Kaplicę zbudowano na rozstajach dróg z Kielc do Nowej Słupi i Łagowa, w pierwszej połowie XIX wieku, co archiwalnie potwierdzone zostało dopiero w 1867r. Za patrona obrano św. Joachima, była ona ważnym miejscem kultu religijnego, odbywały się tu modlitwy wiejskiej społeczności, nabożeństwa majowe, uroczystości poświęcenia pól, święcenia pokarmów. W roku 1963 była konsekracja ołtarza św. Joachima przez biskupa Kieleckiego, a w roku 1967 została Kaplica wpisana do rejestru zabytków. W roku 1994 przy przebudowie drogi krajowej Kielce – Rzeszów – Wojewódzki Konserwator Zabytków zlecił jej remont i przeniesienie na inne miejsce, co uczyniono jednak

ze względu na zły stan techniczny obiektu, kaplicę nową o dawnych wymiarach zbudowano z cegły, gdzie nadal odbywają się majówki, święcenia pokarmów wielkanocnych – kapliczka żyje.

Fot. Łukasz Wodecki

5.2.4 Zabytki archeologiczne .

Część gminy Górnó została objęta badaniami archeologicznymi, powierzchniowymi na obszarze AZP 86-63, 85-64 wobec tego Gmina posiada częściowe rozpoznanie archeologiczne, pozwalające na udokumentowanie części zasobów tej kategorii zabytków. Dla właściwej ochrony archeologicznej dziedzictwa kulturowego wyznaczono dla zidentyfikowanych stanowisk – archeologiczne strefy ochrony biernej.

Strefa archeologicznej ochrony biernej – strefa archeologicznej ochrony konserwatorskiej obejmująca stanowisko lub stanowiska archeologiczne (ślady osadnictwa, osady, cmentarzyska, stanowiska produkcyjne) zdefiniowane w art. 3, pkt. 4 ustawy z dnia 23.07.2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami i objęte ochroną prawną na podstawie art. 6, ust. 1, pkt. 3 cytowanej ustawy, znane z badań Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP), danych bibliograficznych i archiwalnych oraz inspekcji terenowych. Zasięg strefy został określony wraz z zakresem potencjalnego oddziaływania odnotowanych w terenie faktów osadniczych na krajobraz kulturowy. Strefa wprowadza zakaz dewastacji terenu poprzez wybiórkę piasku i analogiczne formy zmiany ukształtowania terenu. Wszelka działalność inwestycyjna w obrębie strefy podlega uzgodnieniu ze Świętokrzyskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków na etapie planowania, projektowania i wykonawstwa i jest podporządkowana wytycznym ŚWKZ. Ponieważ ingerencja w struktury i nawarstwienia archeologiczne powoduje ich nieodwracalne zniszczenie, istnieje zatem konieczność w przypadku podejmowania wobec nich jakiejkolwiek działalności inwestycyjnej zapewnienia na koszt inwestora badań archeologicznych, których zakres i rodzaj zostanie wskazany przez ŚWKZ. Załącznik nr 2.

5.2.5. Zabytki ruchome.

Zabytek ruchomy to „rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będących dziełem człowieka lub związanych z jego działalnością i stanowiących świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Zabytki ruchome podlegające na opiece i ochronie zaliczono do dzieł sztuki plastycznych, sztuki użytkowej, rzemiosła artystyczne, prezentujące minione kierunki artystyczne oraz inne obiekty, niebędące w pełni dziełami sztuki (np. wytwory sztuki ludowej i rękodzieła, obiekty etnograficzne, instrumenty muzyczne, przedmioty zgromadzone w kolekcjach, pieczęcie, ordery, medale pamiątki historyczne, militaria, przedmioty związane z wybitnymi instytucjami lub instytucjami). Obiekty wchodzące w skład wyposażenia budowli także ich wystrój architektoniczny nazywany jest zabytkiem ruchomym (np. malowidła ścienne, płaskorzeźby, rzeźby, mozaiki, sztukaterie i detal architektoniczny: gzymsy, obramowania otworów okiennych i drzwiowych oraz rzeźby ogrodowe, fontanny, krzyże kapliczki przydrożne, nagrobki).

Wśród zabytków ruchomych na terenie gminy znajdują się obiekty stanowiące wyposażenie kościoła:
Zespół Kościoła Parafialnego p. w. św. Jacka w Leszczynach.

Wnętrze kościoła parafialnego p. w. św. Jacka

Foto. J. Snopek

Bardzo ważnym miejscem kultu religijnego była kapliczka znajdująca się we wsi Wola Jachowa. Prawdopodobnie istniała już od początku powstania miejscowości. Świadczy o tym jej patron św. Joachim, gwarowy Jach od którego pochodzi nazwa – Wola Jachowa. We wnętrzu kapliczki znajdował się obraz z wizerunkiem św. Joachima

z łacińskim podpisem: „ S Joachim avus naturalis et verusC.

5.2.6. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych.

Na terenie gminy Górno nie znajduje się żadna placówka muzealna prowadzona przez instytucję publiczną. Jakiegokolwiek zabytki ruchome z terenu gminy znajdują się w obiektach muzealnych w regionie, czy na terenie Polski.

5.2.7. Dziedzictwo nie materialne.

UNESCO którego tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej w październiku 2003 r. Dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, wiedza umiejętności oraz związane przedmioty, przestrzeń kulturowa, przekaz ustny. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie są to wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem, historią i przyrodą. Dziedzictwo niematerialnej w rozumieniu wyżej wspomnianej Konwencji obejmuje:

- obyczaje i obchody świąteczne,
- wiedzę o wszechświecie i przyrodzie związane z nią praktyki,
- umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem,
- spektakle i widowiska.

Na terenie gminy Górno dziedzictwo niematerialne zostało zachowane i kultywowane poprzez:

- obrzędowości i tradycji związanych świętami kościelnymi,
- tradycyjnego rolnictwa,
- rzemiosła i obrzędowości ludowej,

Na terenie Gminy Górnó znajduje się Gminny Ośrodek Kultury przez który prowadzone są :

- zajęcia taneczne (hip hop),
- zajęcia dla dzieci i dorosłych z tańca ludowego ,
- konkursy fotograficzne , plastyczne,
- konkursy kulinarne,
- warsztaty z rękodzieła,
- warsztaty z gwary Świętokrzyskiej,
- robótki ręczne,
- imprezy plenerowe np. dożynki gminne najcenniejsze walory regionu.

Działalność kulturotwórczą na terenie gminy Górnó prowadzi również Wiejska Świetlica

5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony.

Zabytki archeologiczne nieruchome z terenu gminy Górnó wpisane do Rejestru Zabytków Nieruchomych Województwa Świętokrzyskiego.

LP	MIEJSCOWOŚĆ	NAZWA OBIEKTU	WPIS DO REJESTRU ZABYTEKÓW
1	Leszczyny	Kościół Parafialny Zespół kościoła parafialnego p.w. Św.Jacka)	Rejestr Nr A.317 Decyzja WKZ w Kielcach
2	Leszczyny	Płyta nagrobna Salomei z Sagatyńskich Skłodowskiej (na cmentarzu parafialnym,, Nowym”	Rejestr Nr. 294 B Decyzja WKZ w Kielcach z dnia 28.06.2012r.
3	Leszczyny	Cmentarz parafialny tzw. „Nowy”	Rejestr Nr. A.318 Decyzja WKZ W Kielcach z dnia 12.05.1992r.
4	Leszczyny	Cmentarz parafialny tzw. „Stary”	Rejestr Nr.A.319 Decyzja WKZ w Kielcach z dnia 12.05.1992r.
5	Wola Jachowa	Kaplica p.w.Św.Joachima	Rejestr Nr.A.320 Decyzja WKZ w Kielcach z dnia 15.06.1967
6	Krajno-Parcele	Kościół parafialny (Zespół kościoła parafialnego p.w. Chrystusa Króla)	Rejestr NrA.936/1 Decyzja WKZ w Kielcach z dnia 26.04.2017r.
7	Krajno- Parcele	Dzwonnica (Zespół kościoła parafialnego p.w.Chrystusa Króla)	Rejestr Nr A.936/2 z dnia 26.04.2017r.

Obiekty te są objęte rygorami prawnymi wynikającymi z treści odpowiednich aktów prawnych, w tym przede wszystkim ustawy z dnia 23 lipca 2003r. O ochronie zabytków i opiece nad zabytkami .

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków.

Wykaz zabytków wpisanych do gminnej ewidencji zabytków:

Górnó:

- Cmentarz parafialny założony około 1935 r., działka nr 231

Górnó Parcele :

- Miejsce Pamięci, Mogiła Nieznanego Żołnierza Armii Radzieckiej, który zginął 1944 r.
- Góra Radostowa, teren Góry Radostowej w granicach gminy Górnó ,Nr rejestru: A.316,

Krajno Parcele:

Zespół Kościoła Parafialnego p. w. Chrystusa Króla, działka nr 80

- Miejsce Pamięci, mogiła zbiorowa żołnierzy Wojska Polskiego,
- Kościół murowany, mur., 1934 r.
- dzwonnica murowana, mur., 1934 r.
- ogrodzenie z bramkami, mur., 1934 r.

Cmentarz parafialny, ok. 1930 r., działka nr 76

Krajno Drugie:

Kapliczka przydrożna, drewniana, I połowa XIX w., działka nr 643

Leszczyny:

Zespół Kościoła Parafialnego p.w. św. Jacka, działka nr 587/1

- Kościół murowany 1600r., zniszczony pożarem 897r., odbudowa i dobudowa naw i wieży ok. 1900r.

- ogrodzenie z bramkami, mur.-żeliw., ok. 1900r.

- Cmentarz przykościelny (zespół kościoła parafialnego pw. św. Jacka),

Figura Matki Bożej Niepokalanie Poczętej wraz z kurhanem, parking przy kościele, działka nr 333/6

Kamienna płyta nagrobna Salomei z Sagtyńskich Skłodowskiej (+1882), cmentarz parafialny, działka nr 238

Cmentarz parafialny, 1846r., działka nr 238

Cmentarz parafialny tzw. „stary”, pocz. XIX w., działka nr 339

Wola Jachowa:

Kaplica p.w. Św. Joachima, mur., 1 poł. XIX w., działka nr 762/4

Skorzeszyce:

Cmentarz parafialny, ok. 1935 r., działka nr. 1293

Miejsca pamięci:

- Pomnik poświęcony Stefanowi Żeromskiemu (Górno plac przy Urzędzie Gminy)
- Tablica pamiątkowa rodziców Stefana Żeromskiego (Leszczyny Kościół Św. Jacka)
- Mogiła zbiorowa żołnierzy radzieckich poległych 16-17.01.1945 r. (Krajno-Parcele - cmentarz działka nr 76)
- tablica z 28 nazwiskami zamordowanych mieszkańców Krajna (Krajno-Parcele – cmentarz, działka nr 76)
- Pomnik ku czci poległych żołnierzy Armii Krajowej (Leszczyny, parking przy kościele/tablica na ścianie kościoła, działka nr 333/6)
- Pomnik Pacyfikacji Mieszkańców Krajna 4.06.1943 r. (Krajno-Pierwsze, plac szkolny)
- Pomnik Partyzantów Ziemi Kieleckiej (Krajno-Zagórze, działka nr 148/1, 150/2)
- Obelisk Pamięci 13 mieszkańców Skorzeszyc zamordowanych przez hitlerowców - Skorzeszyce -plac szkolny, działka nr 1041/5 (obecnie nosi nazwę- Pomnik Pamięci Niewinnych Ofiar Niemieckich Zbrodni Zamordowanych w Skorzeszycach 13 VIII 1944 r.)
- Pomnik Ofiar Pacyfikacji Mieszkańców Gminy Górno i Daleszyce Dokonanej Przez Kałmucki Korpus Kawalerii w Dniu 5.08.1944 r. (Górno-plac szkolny, działka nr 1190)

5.5. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy.

Na terenie Gminy Górno znajduje się obiekty architektury i budownictwa stanowiących pozostałości historycznie, ukształtowanej zabudowy posiadającej cenne walory kulturowe i architektoniczne .Wszystkie obiekty wartościowe znajdują się w gminnej ewidencji zabytków, większość z nich została wpisana do rejestru zabytków województwa świętokrzyskiego .

Zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy są z pewnością :

- Kościół Parafialny św. Jacka Odrowąża z początku XIX w. w Leszczynach.

Wnętrze Świątyni posiada sklepienie kolebkowo-krzyżowe w prezbiterium, w nawach bocznych żebrowe, z dekoracją żebrowo-ramową ze wspornikami. Sklepienie i ściany zdobi polichromia

z motywami cudów św. Jacka autorstwa Henryka Czarneckiego wykonana w latach 1922-1923. Jest to kościół trzynawowy, orientowany późnorenansowy, o częściowo zatartym charakterze stylowym. Od wschodu zakończony prostokątnym prezbiterium z aż zakrystią, od zachodu do świątyni przylega dobudowa wysoka wieża z charakterystycznym hełmem .

-Cmentarz parafialny „Stary” w Leszczynach.

Miejsce pamięci narodowej pomniki i mogiły związane z z wojną 1939-1945 .

Spoczywają na nim żołnierze z czasów pierwszej wojny światowej , armii rosyjskiej jak i austriackiej w jednym wspólnym grobie .Nazywany jst też tak zwanym cmentarzem wojskowym.

-Cmentarz parafialny w Leszczynach z 1846r.

- Kaplica p.w. św. Joachima w Woli Jachowej z I poł. XIX w.

Styl kaplicy określano jako uproszczony prowincjonalny klasycyzm .

W 1994 roku przy rozbudowie drogi została ona przeniesiona, ze względu na zły stan technicznie materiały nie mogły być wykorzystane .Kaplice zbudowano z nowej cegły, niestety nie zrekonstruowano muru. Wyposażenie przechowywane jest na plebani w Skorzeszycach. Nadal odbywają się tam modlitwy wiejskiej społeczności ,nabożeństwa majowe ,uroczystości poświęcenia pól .

- Góra Radostowa - szczyt w Górach Świętokrzyskich , w paśmie Łysogór , położony na terenie Podkieleckiego Obszaru Chronionego Krajobrazu 451 m n.p.m.

Nazwa ” Radostowa „ najprawdopodobniej wzięła się od identycznej czeskiej góry Radhost (imię słowiańskiego boga gościnności Radogosta).Wzgórze zbudowane jest z kwarców kambryjskich , przez górę przechodzi przechodzi Główny Szlak Świętokrzyski im. Edmunda Massalskiego z Gołoszyc do Kuźniaków.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego. Analiza szans i zagrożeń.

Analiza szans i zagrożeń oraz mocnych i słabych stron wynikająca z oceny stanu dziedzictwa kulturowego i uwarunkowań jego ochrony oraz realizowanej przez gminę Górnopolityki rozwoju przestrzennego i społeczno-gospodarczego przedstawia się następująco:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> ■ atrakcyjne położenie gminy pod względem krajobrazowym; ■ położenie geograficzne – bliskość miasta Kielce; ■ uwzględnienie ochrony dziedzictwa kulturowego w planowaniu przestrzennym; ■ potencjał turystyczno-rekreacyjny; ■ duża atrakcyjność turystyczna; ■ liczne występowanie kapliczek oraz krzyży przydrożnych ■ możliwość finansowego wsparcia z różnych źródeł m.in. ze środków Unii Europejskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> ■ mała ilość obiektów zabytkowych; ■ brak aktualnych planów zagospodarowania przestrzennego gminy; ■ dość ubogie źródła historyczne; ■ niewystarczająca ilość środków na remonty konserwatorskie; ■ niewystarczająca świadomość społeczna o konieczności należytego dbania o zabytki; ■ niedostateczna edukacja o wartościach dziedzictwa kulturowego wśród mieszkańców; ■ brak powiązania mieszkańców z tradycjami małej ojczyzny nie wyzwała ambicji opieki; ■ słabe zrozumienie społeczne dla problematyki ochrony zabytków i tożsamości kulturowej obszarów chronionych oraz w odniesieniu do obiektów mieszkalnych i gospodarczych; ■ brak stabilizacji w polityce przestrzennej gminy, ■ brak lokalnych planów zagospodarowania przestrzennego i brak jasno określonego

	<p>harmonogramu ich sporządzenia;</p> <ul style="list-style-type: none"> ■ zanikanie tradycyjnej sztuki budowlanej i form budowlanych oraz zanik stosowania tradycyjnych materiałów.
SZANSE	ZAGROŻENIA
<ul style="list-style-type: none"> ■ dbałość mieszkańców gminy o obiekty architektury sakralnej - cmentarze, kaplice, kapliczki, krzyże przydrożne; ■ kultywowanie tradycji i lokalnego folkloru jako działań mających na celu uatrakcyjnienie i wydobycie cennych walorów kulturowych gminy; ■ pozytywna rola Kościoła w dziedzinie ochrony zabytków; ■ możliwość pozyskania środków finansowych na ochronę zabytków z różnych źródeł. ■ Aktywny udział stowarzyszeń i instytucji kultury w kultywowaniu i zachowaniu lokalnego dziedzictwa 	<ul style="list-style-type: none"> ■ dewaloryzacja krajobrazu kulturowego szczególności tradycyjnego osadnictwa wiejskiego przez niekontrolowany proces wymiany starej zabudowy lub wprowadzania nowej w obcych formach; ■ niedostatek odpowiednich przepisów pobudzających sponsorowanie kultury i ochrony zabytków; ■ niedostateczna współpraca państwa i samorządu terytorialnego w obszarze ochrony dziedzictwa kulturowego dla rozwoju lokalnego. ■ dewastacje, kradzieże, podpalenia obiektów zabytkowych

7. Założenia „Programu opieki nad zabytkami dla Gminy Górno na lata 2021-2024” .

Głównym priorytetem „Programu Opieki nad Zabytkami dla Gminy Górno na lata 2021-2024”

Ochrona i wyeksponowanie obiektów zabytkowych i walorów krajobrazu kulturowego gminy oraz ich wykorzystanie w rozwoju społeczno-gospodarczym

1/ Rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego gminy.

Kierunek działań: rozszerzenie zasobu i ochrony dziedzictwa kulturowego Gminy poprzez aktualizację i uzupełnienie Gminnej Ewidencji Zabytków

Zadania:

dokonanie przeglądu w terenie w każdym sołectwie i weryfikacja rejestru zabytków oraz ewidencji zabytków,

wprowadzenie do ewidencji zmian będących następstwem rozbiórek, modernizacji i remontów obiektów,

wykonanie szczegółowej dokumentacji fotograficznej istniejących obiektów,

uzupełnienie kart ewidencyjnych w Gminnej Ewidencji Zabytków obiektów o uzyskane dane i dokumentację fotograficzną.

2/ Rewaloryzacja dziedzictwa kulturowego jako, element rozwoju społeczno-gospodarczego gminy.

Kierunek działań: podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków na potrzeby społeczne, edukacyjne

Zadania:

- 1) inwentaryzacja wspólnie z parafiami w Górnicy, Skorzeszycach, Leszczynach zabytkowych nagrobków,
- 2) wspieranie działań mających na celu odnowę i zabezpieczenie zabytkowych nagrobków.
- 3) podejmowanie starań o uzyskanie środków zewnętrznych na opiekę nad zabytkami ,
- 4) korzystanie z funduszy Unii Europejskiej ,
- 5) dotacje,

- 6) prowadzenie prac porządkowych oraz remontowo-konserwatorskich,
- 7) współpraca z rządowymi i wojewódzkimi służbami ochrony zabytków,
- 8) opieka i zagospodarowanie terenów Miejsc Pamięci Narodowej cmentarzy oraz pomników przyrody,
- 9) aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków,
- 10) wspieranie dziedzictwa kulturowego gminy w formie ulotek, folderów strony internetowej,
- 11) publikowanie i tworzenie informacji o dziedzictwie niematerialnym gminy,

3/ Dokumentacja i popularyzacja dziedzictwa kulturowego Gminy Górno.

Kierunek działań: Szeroki dostęp do informacji o dziedzictwie kulturowym Gminy

Zadania:

zbieranie materiałów archiwalnych (stare zdjęcia, mapy) dotyczących Gminy Górno,
wyeksponowanie zabytków i walorów krajobrazu kulturowego Gminy,
ekspozycja dziedzictwa gminy poprzez różnego rodzaju imprezy, ekspozycje,
udostępnienie gminnej ewidencji zabytków oraz Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami Gminy Górno na stronie internetowej Urzędu Gminy Górno.

8. Instrumentarium realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Realizacja programu będzie się odbywać poprzez wskazanie zadania na rzecz osiągnięcia priorytetów w nim przyjętych. Podstawę niniejszego instrumentarium stanowią obowiązujące przepisy prawne i zawarte w nich regulacje dotyczące instrumentów prawno-ekonomicznych i finansów publicznych.

1/ Instrumenty prawne.

- Uchwalenie miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.
- Wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków.
- Wykonywanie decyzji administracyjnych np. Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków zakresu ochrony i opieki nad zabytkami.

2/ Instrumenty finansowe.

- W miarę możliwości budżetowych finansowanie prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych.
- Aplikowanie o dofinansowanie, dotacje, subwencje na zadania związane z ochroną i opieką nad zabytkami.

3/ Instrumenty koordynacji

- Realizacja Strategii Rozwoju Gminy Górno w części dotyczącej ochrony dziedzictwa kulturowego.
- Współpraca z organizacjami wyznaniowymi w zakresie wykonywania prac remontowo-restauratorskich przy zabytkowych obiektach sakralnych.

4/ Instrumenty kontrolne.

- Bieżąca aktualizacja gminnej ewidencji zabytków.
- Monitoring stanu technicznego zabytków.

9. Zasady oceny realizacji Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami .

„Program Opieki nad Zabytkami dla Gminy Górno” został sporządzony (zobowiązuje Wójta Gminy) na lata 2021-2024 ,w wyniku obowiązku ustawowego istnieje konieczność sporządzania co 2 lata sprawozdań z realizacji programu oraz jego aktualizacji w okresie 4 letnim od przyjęcia go przez Radę Gminy.

Pracownik do spraw ochrony zabytków w gminie będzie gromadził dane o działalności gminy i mieszkańców oraz grup społecznych i innych wydarzeniach kulturowych .

Realizacja i monitoring „Programu Opieki nad Zabytkami” może odbywać się na podstawie poniższych wskazówek:

- poziom (%) wydatków budżetu Gminy na ochronę i opiekę na zabytkami ,
  - liczba zabytków poddanych pracom remontowym i konserwatorskim,
  - zakres współpracy z organizacjami pozarządowymi,
  - liczba utworzonych obiektów turystycznych ,
  - liczba osób korzystających z powstałej infrastruktury turystycznej ,

10. Źródła finansowania Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami.

Przyjmuje się następujące źródła finansowania:

- Budżet gminy,
- Środki własne właścicieli obiektów zabytkowych,
- Środki zewnętrzne (środki unijne, dotacje, darowizny, zbiórki komitetów działających na rzecz ochrony zabytków, inicjatywy społeczne, cegiełki),
  - Darowizny na rzecz gminy,
  - Inne środki przewidziane prawem.

Aneks

Załącznik nr 1

Wykaz zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru Świętokrzyskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków i gminnej ewidencji zabytków:

L.p.	Miejscowość	Obiekt
1	Górno	Miejsce Pamięci – pomnik poświęcony Stefanowi Żeromskiemu, 1997 r. działka nr 65/1 (plac przy UG Górno)
2		Miejsce Pamięci – pomnik Ofiar Pacyfikacji Mieszkańców Gminy Górno i Daleszyce dokonanej w 1944 r., 2014 r. działka nr 1190/2 (na placu szkolnym)
3	Górno - Parcele	Cmentarz parafialny, zał. ok. 1935 r.; działka nr 231
4		Miejsce Pamięci – mogiła nieznanego żołnierza Armii Radzieckiej (na terenie cmentarza parafialnego), ok. 1944 r. działka nr 231
5	Bęczków Podmachocice	Teren Góry Radostowa (w granicach gminy Górno), nr rejestru A 316, decyzja z dn. 18.08.1978 r. i 22.04.1996 r.
6	Krajno - Parcele	Kościół Parafialny p.w. Chrystusa Króla, 1934 r. - w zespole kościoła parafialnego p.w. Chrystusa Króla; nr rejestru : A.936/1, decyzja z dnia 26.04.2017 r. działka nr 80 (część), 675 (część)
7		Dzwonnica, 1934 r. - w zespole kościoła parafialnego p.w. Chrystusa Króla; nr rejestru A.936/2; decyzja z dnia 26.04.2017 r. działka nr 80
8		Ogrodzenie z bramkami, 1934 r. - w zespole kościoła parafialnego p.w. Chrystusa Króla; działka nr 80, 675
9		Cmentarz Parafialny, ok. 1930 r.; działka nr 76 (część), 675 (część), 75/4 (część)

10		Miejsce Pamięci – mogiła zbiorowa żołnierzy Wojska Polskiego poległych w dniu 06.09.1939 r. (na terenie cmentarza parafialnego) działka nr 76
11		Miejsce Pamięci – mogiła zbiorowa żołnierzy radzieckich poległych 16-17.01.1945 r. (na terenie cmentarza parafialnego) działka nr 76
12		Miejsce Pamięci – mogiła zbiorowa 28 ofiar pacyfikacji hitlerowskiej w dniu 04.06.1943 r. (na terenie cmentarza parafialnego) działka nr 76
13	Krajno Pierwsze	Miejsce Pamięci – pomnik pacyfikacji mieszkańców Krajna, 1696 r. działka nr 30/2 (na placu szkolnym)
14	Krajno Drugie	Kapliczka przydrożna, drewniana., I poł. XIX w.; działka nr 643
15		Cmentarz parafialny (teren w granicach ogrodzenia) z 1846r.; nr rejestru A. 318, decyzja z dnia 12.05.1992 r.; działka nr 238
16		Płyta nagrobna Salomei z Sagtyńskich Skłodowskiej (na terenie cmentarza parafialnego) z 1882 r., rejestr zabytków ruchomych nr 294 B, decyzja z dn. 28.06.2012 r. działka nr 238
17		Cmentarz parafialny tzw. „stary” (teren w granicach ogrodzenia) pocz. XIX w.; nr rejestru A.319, decyzja z dnia 12.05.1992 r.; działka nr 339
18	Leszczyny	Kościół Parafialny p.w. św. Jacka z 1600 r., zniszczony pożarem w 1897r., odbudowa i dobudowa naw i wieży ok.1900 r. – w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Jacka; nr rejestru A. 317, decyzja z dnia 25.07.1966 r.; działka nr 587/1
19		Ogrodzenie z bramkami, ok.1900 r. - - w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Jacka; działka nr 587/1 (część)
20		Cmentarz przykościelny – w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Jacka; działka nr 587/1 (część)
21		Figura NMP z lat 1916-1923 – w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Jacka; działka nr 333/6
22		Kurhan 1923 r. – w zespole kościoła parafialnego p.w. św. Jacka; działka nr 333/6
23		Miejsce Pamięci – tablica pamiątkowa rodziców Stefana Żeromskiego na kościele parafialnym, 1950 r.; działka nr 587/1
24		Miejsce Pamięci – tablica pamiątkowa oraz pomnik ku czci poległych żołnierzy Armii Krajowej przy kościele parafialnym, 2008 r.; działka nr 333/6
25	Wola Jachowa	Kaplica p.w. Św. Joachima, murowana, I połowa XIX w.; nr rejestru A.320, decyzja z dnia 15.01.1957 r. i 15.06.1967 r. działka nr 762/4

26	Skorzeszyce	Cmentarz parafialny, ok. 1935 r. działka nr 1293
27		Miejsce Pamięci – tablica pamięci niewinnych ofiar zamordowanych w dn. 13.08.1944 r., z 1970 r. działka nr 1041/5

Załącznik nr 2**Położenie stanowisk archeologicznych wg sołectw w Gminie Górno.**

L.p.	Miejscowość	Nr stan. w miejsc. c.	Nr stan. na obszarze	Nr obszaru AZP	Funkcja obiektu	Chronologia
1	Krajno Zagórze	1	121	84-65	śląd osadnictwa	epoka kamienia
2	Cedzyna	1	26	85-63	osada lub cmentarzysko szkieletowe cmentarzysko	wczesne średniowiecze VII-XII w. okres prahistoryczny
3		2	10	85-63	kopiec „Winnica” – kurhan (?)	nieokreślona chronologia
4		-	27	85-63	znalezisko luźne	neolit
5		3	1	86-65	osada	okres nowożytny
6	Górno	4	2	86-65	śląd produkcji dymarskiej, śląd osadnictwa, śląd osadnictwa	okres wpływów rzymskich, okres prahistoryczny, wczesne średniowiecze
7		5	3	86-65	śląd osadnictwa	okres nowożytny
8		6	4	86-65	śląd osadnictwa	okres nowożytny
9		7	5	86-65	śląd osadnictwa	epoka kamienia
10		8	6	86-65	osada	okres nowożytny
11		9	7	86-65	osada	okres nowożytny
12		10	8	86-65	śląd osadnictwa	okres nowożytny
13		11	9	86-65	osada	okres nowożytny
14		12	10	86-65	osada	okres nowożytny
15		13	11	86-65	śląd osadnictwa	przełom średniowiecza i okresu nowożytnego
16		14	12	86-65	osada	przełom średniowiecza i okresu nowożytnego
17		15	13	86-65	osada	okres nowożytny
18		16	14	86-65	śląd osadnictwa, osada	późny okres wpływów rzymskich, okres nowożytny
19		17	15	86-65	śląd osadnictwa, osada,	późne średniowiecze, okres nowożytny,
20		18	16	86-65	osada	okres nowożytny
21		19	17	86-65	osada	przełom średniowiecza i okresu nowożytnego, okres nowożytny
22		20	18	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny
23		21	19	86-65	osada	okres nowożytny
24		22	20	86-65	śląd osadnictwa, osada	okres prahistoryczny, okres nowożytny

25	Wola Jachowa	23	21	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny
26		24	22	86-65	śląd osadnictwa	epoka kamienia
27		25	23	86-65	osada	okres nowożytny
28		26	24	86-65	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
29		1	25	86-65	osada	nieokreślona chorologia
30		2	26	86-65	osada	epoka kamienia, przełom średniowiecza i okresu nowożytnego
31		3	27	86-65	osada	epoka kamienia
32		4	28	86-65	osada	okres nowożytny
33		5	29	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny
34		6	30	86-65	osada	okres nowożytny
35		7	31	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny
36		8	32	86-65	osada	przełom średniowiecza i okresu nowożytnego
37		9	33	86-65	osada	przełom średniowiecza i okresu nowożytnego
38		10	34	86-65	śląd osadnictwa	późne średniowiecze, okres nowożytny
39		11	35	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, przełom średniowiecza i okresu nowożytnego
40		12	36	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, przełom średniowiecza i okresu nowożytnego
41		13	37	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny
42		14	38	86-65	osada	okres nowożytny
43		15	39	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny
44	16	40	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny	
45	17	41	86-65	śląd osadnictwa	epoka kamienia	
46	18	42	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny	
47	19	43	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny	
48	Skorzeszyce	1	66	86-65	osada	okres nowożytny
49		2	67	86-65	śląd osadnictwa	epoka kamienia
50		3	68	86-65	osada	okres nowożytny
51		4	69	86-65	śląd osadnictwa	późne średniowiecze
52		5	70	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny
53		6	71	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, okres nowożytny
54		7	72	86-65	osada	okres nowożytny
55		8	73	86-65	osada	okres nowożytny
56		9	74	86-65	osada	okres nowożytny
57		10	75	86-65	osada	okres nowożytny
58		11	76	86-65	osada	okres nowożytny
59		12	77	86-65	śląd osadnictwa, osada	wczesne średniowiecze, okres nowożytny

60		13	78	86-65	osada	okres nowożytny
61		14	79	86-65	śląd osadnictwa	epoka kamienia
62		15	80	86-65	osada	przełom średniowiecza i okresu nowożytnego
63		16	81	86-65	śląd osadnictwa, osada	późne średniowiecze, przełom średniowiecza i okresu nowożytnego
64		17	82	86-65	osada	okres nowożytny
65		18	83	86-65	osada	okres nowożytny
66		19	84	86-65	osada	przełom średniowiecza i okresu nowożytnego
67		20	85	86-65	osada	okres nowożytny